

ШЕРХАН МҰРТАЗА АТЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТАРАЗ УНИВЕРСИТЕТІ

«БЕКІТЕМІН»

Шерхан Мұртаза атындағы

Халықаралық Тараз

университетінің ректоры

п.ғ.д., профессор

М.Н.Сарыбеков

2026 ж.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ ТУРАЛЫ ЕРЕЖЕ СМЖЕ 3-9-1

Қызмет бабында пайдаланылатын басылым

Тараз 2026 ж.

	Шерхан Мұртаза атындағы Халықаралық Тараз университеті	СМЖЕ 3-9-1
	Жасанды интеллект технологияларын қолдану туралы ереже	СМЖ «Ақпараттық- техникалық, бағдарламалық қамтамасыздандыру» ҮК ҚҰ 14-2023

АЛҒЫ СӨЗ

- 1. Әзірлегендер:**
- Цифрландыру басқармасының басшысы К.Бейсекеева
  -
- 2. Келісілді:**
- Академиялық жұмыстар жөніндегі проректор А.С. Кадырова
  - «Сапаны қамтамасыз ету және аккредиттеу» басқармасының басшысы А.С.Букутова

Университет Ректорының 15.09.2026 ж. №02 өкімімен бекітілді және іске енгізілді.

	Шерхан Мұртаза атындағы Халықаралық Тараз университеті	СМЖЕ 3-9-1
	Жасанды интеллект технологияларын қолдану туралы ереже	СМЖ «Ақпараттық- техникалық, бағдарламалық қамтамасыздандыру» ҮК ҚҰ 14-2023

МАЗМҰНЫ

№	беті
1 Жалпы ережелер.....	4
2 Негізгі ұғымдар мен қысқартулар.....	5
3 ЖИ-ді қолдану қағидаттары.....	6
4 ЖИ-ді қолдану салалары.....	7
5 Білім беру процесінде жи-ді қолдану тәртібі	8
6 Бітіру біліктілік жұмыстары мен ғылыми зерттеулерде жи-ді қолдану тәртібі	9
7 ЖИ-ді қолданудың этикалық мәселелері.....	10
8 ЖИ саласындағы оқыту және құзыреттіліктерді арттыру.....	11
9 Келісу парағы.....	13
10 Танысу парағы.....	14
11 Тарату парағы.....	15
12 Өзгерістер енгізу парағы.....	16

	Шерхан Мұртаза атындағы Халықаралық Тараз университеті	СМЖЕ 3-9-1
	Жасанды интеллект технологияларын қолдану туралы ереже	СМЖ «Ақпараттық- техникалық, бағдарламалық қамтамасыздандыру» ҮК ҚҰ 14-2023

1 ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

1.1 Осы Шерхан Мұртаза атындағы Халықаралық Тараз университетінде жасанды интеллект технологияларын қолдану туралы ереже (бұдан әрі – Ереже, Университет) Университеттің білім беру, ғылыми, оқу-әдістемелік және әкімшілік-басқару қызметінде жасанды интеллект (бұдан әрі – ЖИ) технологияларын қолданудың негізгі ұғымдарын, қағидаттарын, салалары мен тәртібін, сондай-ақ білім беру процесіне қатысушылардың этикалық талаптары мен жауапкершілігін айқындайды.

1.2 Ереженің мақсаты – ЖИ-ді тиімді, жауапкершілікпен және академиялық адалдық қағидаттарына сай пайдалануды қамтамасыз ету, білім беру мен ғылыми зерттеулердің сапасын арттыру, Университеттің білім алушылары мен қызметкерлерінің цифрлық құзыреттіліктерін дамыту.

1.3 Ереженің міндеттері:

- Университетте ЖИ-ді қолдануға бірыңғай тәсілді қалыптастыру;
- ЖИ-ді пайдалану фактісін ашып көрсету тәртібін белгілеу;
- ЖИ-ді қолданудың рұқсат етілген және рұқсат етілмеген тәсілдерін айқындау;
- деректерді қорғау және академиялық адалдықты сақтау жөніндегі талаптарды бекіту;
- Құрылымдық бөлімдер арасында жауапкершілікті бөлу.

1.4 Ереженің күші білім берудің барлық деңгейіндегі білім алушыларға, профессор-оқытушылар құрамына, ғылыми қызметкерлерге, әкімшілік-басқару персоналына және Университет қызметіне қатысатын өзге де тұлғаларға қолданылады.

2. НОРМАТИВТІ СІЛТЕМЕЛЕР

Бұл нұсқаулықта келесі нормативтік құжаттарға сілтемелерді пайдаланады:

1.5 Ереже мына құжаттарға сәйкес әзірленді:

– «Білім туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III Заңы;

– «Жасанды интеллект туралы» Қазақстан Республикасының 2025 жылғы 17 қарашадағы № 230-VIII Заңы;

– «Дербес деректер және оларды қорғау туралы» Қазақстан Республикасының 2013 жылғы 21 мамырдағы № 94-V Заңы;

– «Қазақстан Республикасында жоғары білім беруді және ғылымды дамытудың 2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 248 қаулысы;

– Қазақстан Республикасының жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беруінде жасанды интеллектіні қолдану жөніндегі жоғары оқу орындары арасындағы стандарт (ҚР ҒЖБМ Республикалық оқу-әдістемелік кеңесі 2023 жылғы 20 желтоқсанда ұсынған, «063 – Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» ОӘБ-нің 2024 жылғы 15 наурыздағы кеңейтілген отырысында қабылданған);

– ЮНЕСКО-ның жасанды интеллектінің этикалық аспектілері туралы ұсынымы (ЮНЕСКО Бас конференциясының 41-сессиясы, 2021 жылғы 24 қараша);

– ЮНЕСКО-ның білім беру мен ғылыми зерттеулерде генеративтік жасанды интеллектіні пайдалану жөніндегі нұсқаулығы;

– Академиялық қызметте жасанды интеллектіні пайдалану жөніндегі нұсқаулық

	Шерхан Мұртаза атындағы Халықаралық Тараз университеті	СМЖЕ 3-9-1
	Жасанды интеллект технологияларын қолдану туралы ереже	СМЖ «Ақпараттық- техникалық, бағдарламалық қамтамасыздандыру» ҰҚ ҚҰ 14-2023

(Академиялық адалдық лигасы, Астана, 2023 жыл);

– Университеттің Академиялық саясаты.

1.6 Ереже жыл сайын, сондай-ақ Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілері, Университеттің Жарғысы мен Даму стратегиясы өзгерген жағдайда Ғылыми кеңестің шешімі негізінде қайта қаралады. Жекелеген пәндер мен жұмыс түрлерінде ЖИ-ді қолдану ерекшеліктері осы Ережеге қайшы келмейтін силлабустармен және Университеттің өзге де жергілікті актілерімен белгіленеді.

3. НЕГІЗГІ ҰҒЫМДАР МЕН ҚЫСҚАРТУЛАР

Ережеде мынадай терминдер мен анықтамалар қолданылады:

2.1 Жасанды интеллект (ЖИ, AI) – ақпараттық жүйелерге адамның зияткерлік қызметін талап ететін міндеттерді: деректерді талдауды, мәтінді, сөйлеуді және кескіндерді өңдеуді, шешім қабылдауды қолдауды орындауға мүмкіндік беретін технологиялар мен әдістердің жиынтығы.

2.2 Жасанды интеллект жүйесі (ЖИ жүйесі) – адам белгілеген мақсаттар үшін контент, болжамдар, ұсынымдар немесе шешімдер қалыптастыратын техникалық жүйе.

2.3 Генеративтік жасанды интеллект (Gen AI) – жаңа контентті: мәтіндерді, кескіндерді, бағдарламалық кодты, аудио- және бейнематериалдарды жасауға қабілетті ЖИ түрі.

2.4 Үлкен тілдік модель (LLM) – мәтіндердің үлкен көлемінде оқытылған, табиғи тілді түсінуге және тудыруға қабілетті ЖИ моделі.

2.5 ЖИ агенті (AI agent) – қоршаған ортаны қабылдайтын, оған әрекет қайтаратын және қойылған мақсаттарға жету үшін іс-әрекет жасайтын автоматты түрде әрекет ететін объект.

2.6 Промпт (сұраныс) – пайдаланушының ЖИ жүйесіне беретін нұсқауы.

2.7 ЖИ галлюцинациясы – ЖИ жұмысының сенімді көрінетін, бірақ шынайы емес нәтижесі (ойдан шығарылған деректер, дереккөздер, дәйексөздер).

2.8 Машиналық оқыту (MO, ML) – модельдің әрекеті деректерді немесе тәжірибені көрсететіндей етіп, модель параметрлерін есептеу әдістерімен онтайландыру процесі.

2.9 Терең оқыту (deep learning) – жасырын қабаттары көп нейрондық желілерді оқыту арқылы иерархиялық көріністер құру тәсілі.

2.10 Нейрондық желі (NN) – реттелетін коэффициенттері бар өлшенген байланыстармен жалғанған нейрондардың екі немесе одан да көп қабатынан тұратын, әрбір нейроны кіріс деректерін алып, нәтиже шығаратын желі.

2.11 Табиғи тілді өңдеу (NLP) – табиғи тілді түсіну және (немесе) қалыптастыру негізінде ақпаратты өңдеу.

2.12 Сөйлеуді тану (ASR, speech-to-text) – сөйлеу сигналын мәтінге түрлендіру.

2.13 Машиналық аударма (MT) – компьютерлік жүйенің көмегімен мәтінді немесе сөйлеуді бір табиғи тілден екіншісіне автоматты түрде аудару.

2.14 Деректерді зияткерлік талдау (data mining) – сандық деректерді талдау арқылы заңдылықтар мен үрдістерді анықтау.

2.15 Бейімделгіш оқыту – білім алушының академиялық тұрғыдан маңызды сипаттамаларын үздіксіз талдау негізінде қалыптастырылатын жеке траектория бойынша оқыту.

	Шерхан Мұртаза атындағы Халықаралық Тараз университеті	СМЖЕ 3-9-1
	Жасанды интеллект технологияларын қолдану туралы ереже	СМЖ «Ақпараттық- техникалық, бағдарламалық қамтамасыздандыру» ҮК ҚҰ 14-2023

2.16 Цифрлық із – білім алушы және оның цифрлық білім беру ортасындағы қызметі туралы деректер, оның ішінде аудио- және бейнежазбалар, оқыту құралдарымен өзара әрекеттесу тарихы, бағалар мен оқу нәтижелері.

2.17 Академиялық адалдық – оқу және ғылыми жұмыстарды орындау кезінде, оның ішінде ЖИ-ді пайдаланғанда, дербестікті, адалдықты және авторлықтың дұрыс көрсетілуін қамтамасыз ететін қағидаттардың жиынтығы.

2.18 Өзіндік жұмысты алмастыру – автордың жеке зияткерлік үлесін азайтатын немесе толық жоққа шығаратын ЖИ-ді пайдалану.

2.19 ЖИ-ді пайдалануды ашып көрсету (ЖИ декларациясы) – жұмысты дайындау кезінде қолданылған ЖИ жүйесінің атауын, нұсқасын, жүгінген күнін, қолдану мақсаты мен тәсілін көрсету.

2.20 Ережеде мынадай қысқартулар қолданылады: ЖИ – жасанды интеллект; ПОҚ – профессор-оқытушылар құрамы; ӘБП – әкімшілік-басқару персоналы; ББ – білім беру бағдарламасы; ПОӘК – пәннің оқу-әдістемелік кешені; ББЖ – бітіру біліктілік жұмысы; ҚБТ – қашықтықтан білім беру технологиялары; ЖАОК – жаппай ашық онлайн-курс; LMS – оқытуды басқару жүйесі.

4. ЖИ-ДІ ҚОЛДАНУ ҚАҒИДАТТАРЫ

4.1 Университетте ЖИ-ді қолдану адамға бағдарлану, ашықтық, дәйектілік, академиялық адалдық, заңдылық, үшінші тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделерін құрметтеу қағидаттарына негізделеді.

4.2 Адамға бағдарлану қағидаты ақпаратты адамның талдайтынын, қорытындыларды тұжырымдап, негіздейтінін, түпкілікті шешімдерді қабылдайтынын және жұмыс нәтижелері үшін жауап беретінін білдіреді. ЖИ қосалқы құрал ретінде пайдаланылады және оқыту мен білім алу процесінде адамды алмастырмайды. Жұмысты адамның қатысуынсыз толығымен ЖИ құралдарымен орындауға жол берілмейді, мұндай орындау тапсырманың мазмұнын құрайтын жағдайлар бұған жатпайды. Білім беру процесіне қатысушылардың академиялық өзара әрекеттесуін автоматтандырылған жүйелер (чат-боттар және соған ұқсас құралдар) арқылы қарым-қатынаспен толық алмастыруға жол берілмейді.

4.3 ЖИ-дің шынайы емес ақпарат, қате қорытындылар беруіне немесе сұраныстарды дұрыс өндемеуіне сілтеме жасау оқу немесе ғылыми жұмыс сапасының тиісті деңгейде болмауының дәлелді себебі ретінде танылмайды.

4.4 Ашықтық қағидаты, егер оқытушы (ғылыми жетекші) өзге талаптар белгілемесе, білім алушылар мен қызметкерлердің осы Ереженің 5 және 6-бөлімдерінде белгіленген тәртіппен ЖИ-ді пайдалану фактісін және қолданылған құралдарды ашып көрсету міндетін білдіреді. ЖИ-ді пайдалануды ашып көрсетпеу академиялық адалдықты бұзу болып табылады. Ашып көрсету талабы ЖИ-ді тек техникалық функциялар (емлені тексеру, мәтінді аудару) үшін пайдалануға қолданылмайды, егер мұндай функцияларды орындау тапсырма мен бағалаудың нысанасы болмаса.

4.5 Дәйектілік қағидаты пайдаланушының ЖИ-дің дәл емес, қайшылықты немесе кемсітушілік сипаттағы ақпарат, оның ішінде галлюцинациялар қалыптастыру мүмкіндігін ескеретінін және ЖИ көмегімен алынған деректерді бастапқы және балама ақпарат көздері бойынша тексеруге міндетті екенін білдіреді.

	Шерхан Мұртаза атындағы Халықаралық Тараз университеті	СМЖЕ 3-9-1
	Жасанды интеллект технологияларын қолдану туралы ереже	СМЖ «Ақпараттық- техникалық, бағдарламалық қамтамасыздандыру» ҮК ҚҰ 14-2023

4.6 Зандылық қағидаты ЖИ-ді қолдану Қазақстан Республикасының заңнамасына, оның ішінде жасанды интеллект, зияткерлік меншік, дербес деректер және ақпаратты қорғау туралы заңнамаға, сондай-ақ Университеттің жергілікті актілеріне сәйкес жүзеге асырылатынын білдіреді. Заңнамамен және жергілікті актілермен реттелмеген жағдайларда пайдаланушы үшінші тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделеріне зиян келтіру тәуекелін барынша азайту қажеттілігін басшылыққа алады.

5. ЖИ-ДІ ҚОЛДАНУ САЛАЛАРЫ

5.1 Университетте ЖИ мынадай қызмет салаларында қолданылады:

- Білім беру қызметінде – оқытуды қолдау, жеке білім беру траекторияларын қалыптастыру, тренажерлар мен виртуалды зертханаларды пайдалана отырып сабақ өткізу, білім алушыларға кері байланыс беру үшін;
- Оқу-әдістемелік қызметте – ПОӘК, бейнедәрістерді, ЖАОК-ты, презентацияларды, тест тапсырмаларының банктері мен кейстерді әзірлеу және жанарту үшін;
- Ғылыми қызметте – деректерді талдау, модельдеу, әдебиетке шолу дайындау, жарияланымдарды аудару және өңдеу үшін;
- Әкімшілік-басқару қызметінде – құжаттамалық қамтамасыз ету, сабақ кестесін құру, қабылдау науқанын өткізу, контингентті талдау үшін;
- Сервистік қолдауда – талапкерлер мен білім алушыларға чат-боттар және анықтамалық сервистер арқылы кеңес беру үшін.

5.2 ЖИ білім саласының ерекшелігі ескеріле отырып қолданылады:

- Ақпараттық технологияларда ЖИ құрал әрі зерттеу нысаны болып табылады (машиналық оқыту, үлкен деректерді талдау, компьютерлік көру, бағдарламалық кодты әзірлеу және тексеру);
- Жаратылыстану ғылымдарында – эксперименттік деректерді өңдеу, климаттық және экологиялық процестерді модельдеу, виртуалды зертханаларда жұмыс істеу үшін;
- Гуманитарлық ғылымдар мен тілдік білім беруде – мәтіндерді талдау, тілдік тренажерлар, оның ішінде қазақ тілі бойынша тренажерлар жасау, мұрағаттық және қолжазба дереккөздерді тану, тарихи және мәдени нысандарды цифрлық қайта жаңғырту үшін;
- Әлеуметтік ғылымдар мен экономикада – сауалнама нәтижелерін өңдеу, қоғамдық пікір мен медиакеністікті талдау, нарықтық үрдістерді болжау және экономикалық модельдеу үшін;
- Педагогика мен психологияда – сабақтарды жобалау, оқудағы қиындықтарды анықтау және инклюзивті оқытуды қолдау үшін;
- Техникалық ғылымдарда – автоматтандырылған жобалау, робототехника және инженерлік деректерді талдау үшін;
- Қаржы мен құқықта – тәуекелдерді талдау, қаржы өнімдерін модельдеу және нормативтік құқықтық актілерді ресми дереккөздермен міндетті түрде салыстыра отырып іздеу үшін.

5.3 Университетте ЖИ-ді мынадай мақсаттарда қолдануға жол берілмейді:

- Білімді бағалау, оқуға қабылдау, оқудан шығару, ауыстыру, стипендия тағайындау, тәртіптік шаралар қолдану, жұмысқа орналастыру, жұмыстан босату,

	Шерхан Мұртаза атындағы Халықаралық Тараз университеті	СМЖЕ 3-9-1
	Жасанды интеллект технологияларын қолдану туралы ереже	СМЖ «Ақпараттық- техникалық, бағдарламалық қамтамасыздандыру» ҰҚ ҚҰ 14-2023

тұрғын үй, төлемдер беру туралы және білім алушылар мен қызметкерлердің құқықтарын қозғайтын өзге де түпкілікті шешімдерді адамның мазмұнды қарауынсыз қабылдау үшін;

- Тұлғалардың эмоционалдық жай-күйі мен мінез-құлқын олардың келісімінсіз жасырын бақылау үшін;
- Жалған кескіндерді, аудио- және бейнематериалдарды, басқа тұлғаның атынан хабарламаларды жасау үшін;
- Университеттің атынан шынайы емес ақпаратты тарату үшін.

6. БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕ ЖИ-ДІ ҚОЛДАНУ ТӘРТІБІ

6.1 Білім алушылар ЖИ-ді күрделі тақырыптарды меңгеру, оқу материалының конспекттері мен қысқаша мазмұнын жасау, жаттығу тесттері арқылы емтихандарға дайындалу, ақпаратты іздеу және жүйелеу, мәтіннің грамматикасы мен стилін тексеру, шет тілдерін үйрену, виртуалды зертханалар мен симуляторларда жұмыс істеу үшін пайдалануға құқылы. Бұл ретте қорытынды жұмыс білім алушының өз еңбегінің нәтижесі болуға тиіс.

6.2 Білім алушыларға:

- Егер оқытушы рұқсат бермесе, толығымен немесе едәуір бөлігі ЖИ арқылы жасалған жұмысты өз жұмысы ретінде ұсынуға;
- Егер пайдалануға тыйым салынса, білімді бақылау барысында ЖИ-ді пайдалануға;
- Кірме мәтінді тексеруден жалтару мақсатында басқалардың мәтіндерін ЖИ көмегімен басқаша баяндауға;
- Жұмыста ойдан шығарылған сілтемелерді, деректерді, эксперимент нәтижелерін, дәйексөздерді немесе фактілерді келтіруге;
- ЖИ жүйелеріне тапсырмаларды, емтихан материалдарын, басқа тұлғалардың жұмыстары мен дербес деректерін рұқсатсыз беруге;
- техникалық шектеулерді айналып өтуге және ЖИ-ді пайдалану іздерін жасыруға;
- Басқа білім алушылардың орнына ЖИ көмегімен тапсырмаларды орындауға тыйым салынады.

6.3 Ағымдағы бақылау тапсырмаларын орындау үшін генеративтік ЖИ пайдаланылған жағдайда білім алушы пайдаланылған дереккөздер тізімінде немесе жеке декларацияда ЖИ жүйесінің атауын, оны әзірлеушіні және нұсқасын, жүгінген күнін, ЖИ-ді қолдану мақсаты мен кезеңдерін көрсетеді.

6.4 Оқытушылар ЖИ-ді дәрістерді, презентацияларды, кейстер мен тест тапсырмаларын дайындау және жаңарту, бейнедәрістер мен онлайн-курстардың сценарийлерін әзірлеу, пән бойынша интерактивті тренажерлар мен чат-боттар жасау, қалыптастырушы бағалау мен кері байланыс, үлгерімді бақылау және білім алушылардың оқудағы қиындықтарын уақтылы анықтау, ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушылар үшін материалдарды бейімдеу, сондай-ақ материалдарды мемлекеттік, орыс және ағылшын тілдеріне аудару үшін пайдалануға құқылы.

	Шерхан Мұртаза атындағы Халықаралық Тараз университеті	СМЖЕ 3-9-1
	Жасанды интеллект технологияларын қолдану туралы ереже	СМЖ «Ақпараттық- техникалық, бағдарламалық қамтамасыздандыру» ҮК ҚҰ 14-2023

6.5 Оқу немесе әдістемелік материалды генеративтік ЖИ-ді пайдалана отырып дайындаған жағдайда оқытушы бұл туралы білім алушыларға хабарлайды және пайдаланылған жүйені әдебиеттер тізімінде немесе материалмен бірге білім беру платформасына орналастырылатын сипаттамада көрсетеді. Оқытушы материалды пайдаланар алдында оның нақтылығы мен ғылыми дұрыстығын тексереді және ол үшін жауапты болады.

6.6 Жұмыстарды тексеру және бағалау үшін ЖИ пайдаланылған жағдайда оқытушы мен бітіртуші кафедра бағалаудың әділдігі мен объективтілігін қамтамасыз етеді. Қорытынды бағаны оқытушы қояды. Білім алушы апелляция тәртібімен бағаны қайта қарау туралы өтініш беруге құқылы.

6.7 Пәнде ЖИ-ді қолдану шарттары (тапсырмалардың рұқсат етілген түрлері, ұсынылатын жүйелер, ашып көрсету талаптары) силлабуста көрсетіледі.

6.8 Білім беру бағдарламаларын әзірлеу және өзектендіру кезінде пәндік саланың ерекшелігі мен технологиялардың дамуы ескеріле отырып, базалық тұжырымдамалар мен арнайы тақырыптарды (машиналық оқыту, үлкен деректерді өңдеу, нейрондық желілер) қамтитын ЖИ модульдері енгізіледі.

6.9 ӘБП ЖИ-ді құжат жобаларын дайындау, ақпарат іздеу, өтініштер мен өтінімдерді өңдеу, сабаққа қатысуды есепке алу, талдау, ресурстарды жоспарлау, чат-боттар арқылы кеңес беру және күнделікті операцияларды автоматтандыру үшін пайдалануға құқылы. ЖИ көмегімен қалыптастырылған нәтижелерді, оның ішінде хаттарды, анықтамаларды, есептер мен басқарушылық материалдарды жауапты қызметкер нақтылығы, орындылығы, құпиялылықтың сақталуы және қол қоюшының өкілеттігі тұрғысынан тексереді.

7. БІТІРУ БІЛІКТІЛІК ЖҰМЫСТАРЫ МЕН ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕРДЕ ЖИ-ДІ ҚОЛДАНУ ТӘРТІБІ

7.1 Дипломдық жұмыстарда, магистрлік диссертацияларда және ғылыми мақалаларда ЖИ пайдаланылған жағдайда ғылыми нәтижелерді, ережелерді, ұсынымдар мен қорытындыларды автор өзі дербес тұжырымдайды.

7.2 Ғылыми жұмыста ЖИ зерттеу әдіснамасы, этикалық нормалар және баспагердің немесе грант берушінің талаптары сақталған жағдайда әдебиетті іздеу және жүйелеу, деректерді талдау және статистикалық өңдеу, модельдеу, бағдарламалық код жазу, нәтижелерді визуализациялау, аудару, тілдік және стильдік өңдеу, гранттық өтінімдерді, есептерді, андатпалар мен презентацияларды ресімдеу үшін қолданылуы мүмкін.

7.3 Ғылыми жұмыста ЖИ қолданылған кезде әдебиетті талдау мен қорытындылар автордың жеке үлесі болып табылады, әрбір дереккөздің бар-жоғы тексеріледі, ал пайдаланылған ЖИ алгоритмдері мен модельдері нәтижелерді қайта жаңғыртуға жеткілікті көлемде сипатталады. Негізгі ғылыми идеялар мен қорытындыларды қалыптастыру үшін ЖИ-ді пайдалануға жол берілмейді.

7.4 Автор ЖИ-ді пайдаланғанын кіріспеде, андатпада немесе түсіндірме жазбада ашып көрсетеді: жүйенің атауын, әзірлеушісін, нұсқасын және жүтінген күнін, ЖИ қолданылған зерттеу кезеңдерін, сондай-ақ алынған деректерді тексеру тәсілдерін көрсетеді. Мұндай мәліметтің болмауы автордың жұмысты дайындау кезінде ЖИ пайдаланылмағанын растағанын білдіреді.

	Шерхан Мұртаза атындағы Халықаралық Тараз университеті	СМЖЕ 3-9-1
	Жасанды интеллект технологияларын қолдану туралы ереже	СМЖ «Ақпараттық- техникалық, бағдарламалық қамтамасыздандыру» ҰҚ ҚҰ 14-2023

7.5 Кірме мәтінді тексеруден жалтару, деректерді бұрмалау және ойдан құрастыру, зерттеу нәтижелерін манипуляциялау мақсатында ЖИ-ді қолдануға жол берілмейді. Жазбаша жұмыстар ЖИ жасаған контентті анықтау модулі бар кірме мәтінді анықтау жүйесі арқылы тексеріледі.

7.6 ЖИ көмегімен алынған ақпаратты пайдаланудың дұрыстығы, қауіпсіздігі және этикалығы, сондай-ақ жұмыстың нақтылығы мен түпнұсқалығы үшін оның авторлары жауапты болады.

8. ЖИ-ДІ ҚОЛДАНУДЫҢ ЭТИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

8.1 Білім беру процесіне қатысушылардың құқықтары мен мүдделерін қозғайтын мәселелер бойынша түпкілікті шешімдерді адам қабылдайды. ЖИ-ді пайдалана отырып өзіне қатысты шешім қабылданған тұлға заңнамада және Университеттің жергілікті актілерінде көзделген жағдайларда бұл туралы хабардар етіледі және түсініктеме беруді әрі шешімді адамның қайта қарауын сұратуға құқылы.

8.2 ЖИ білім алушылардың өзіндік ойлауын дамыту мақсатында қолданылады және оны алмастырмауға тиіс. Нақты авторлық үлесті жасыруға, ЖИ жұмысының нәтижесін өз жұмысы ретінде ұсынуға және адастырудың өзге де нысандарына жол берілмейді. ЖИ жүйелері авторлар, тең авторлар немесе жауапкершілік субъектілері ретінде танылмайды.

8.3 Пайдаланушылар ЖИ-дің қателесуі және тіліне, жынысына, жасына, әлеуметтік жағдайына немесе тұрғылықты жеріне қарай біржақтылықты қайталауы мүмкін екенін ескереді. ЖИ-ді кемсітушілік және қорлаушы сипаттағы материалдар жасау үшін пайдалануға тыйым салынады. ЖИ-ді пайдалана отырып мемлекеттік тілде дайындалған материалдар тілдік дұрыстығы тұрғысынан тексерілуге жатады.

8.4 Оқытушылар:

- Білім алушыларды пәнде ЖИ-ді қолданудың мақсаттары мен тәртібі, жиналатын деректер және цифрлық іздің қалыптасуы туралы хабардар етуге;
- Білім алушыларды қолданылатын ЖИ жүйелерінің жұмыс істеу қағидаттарымен және шектеулерімен таныстыруға;
- Оқытушы мен білім алушының тікелей өзара әрекеттесуін ЖИ-ді қолданумен алмастыруға жол бермеуге;
- Білім алушылардың өзіндік дағдыларын тексеруге мүмкіндік беретін бағалаудың әртүрлі нысандарын (ауызша қорғау, аудиториялық жұмыс, жобаларды кезең-кезеңімен тапсыру) қолдануға;
- Білім алушылардан дербес деректерін ашуды немесе ақылы сервистерде тіркелуді талап етпеуге;
- Осы Ережеде белгіленген ЖИ-ді пайдалануды ашып көрсету талаптарын сақтауға міндетті.

8.5 Білім алушылар ЖИ-ді осы Ережеге сәйкес қолдануға, оны пайдалану фактісін ашып көрсетуге, алынған нәтижелерді сыни тұрғыдан бағалауға, басқа тұлғалар деректерінің құпиялылығын сақтауға, сондай-ақ оқу процесінде пайдаланылатын ЖИ жүйелерінде анықталған қателер мен осал тұстар туралы оқытушыға хабарлауға міндетті.

	Шерхан Мұртаза атындағы Халықаралық Тараз университеті	СМЖЕ 3-9-1
	Жасанды интеллект технологияларын қолдану туралы ереже	СМЖ «Ақпараттық- техникалық, бағдарламалық қамтамасыздандыру» ҮК ҚҰ 14-2023

8.6 Жалпыға қолжетімді ЖИ сервистеріне білім алушылар мен қызметкерлердің дербес деректерін (бағаларымен қоса көрсетілген тегі, ЖСН, байланыс деректері, денсаулық жағдайы туралы мәліметтер), жарияланбаған зерттеу нәтижелері мен рецензиядағы қолжазбаларды, гранттар мен патенттер материалдарын, емтихан өткізілгенге дейінгі емтихан материалдарын, сондай-ақ қызметтік ақпаратты орналастыруға тыйым салынады.

8.7 ЖИ-ді қолдану ережелерін бұзу олардың ауырлығы ескеріле отырып қаралады:

- ЖИ рұқсат етілген шекте пайдаланылып, бірақ ашып көрсетілмеген жағдайда жұмыс пысықтауға қайтарылады, білім алушыға ескерту жасалады;

- Оқытушының рұқсатынсыз толығымен немесе едәуір бөлігі ЖИ арқылы жасалған жұмыс ұсынылған, сондай-ақ жұмыста ойдан шығарылған дереккөздер болған жағдайда нәтиже жойылады, тапсырма қайта орындалуға жатады;

- Тыйым салынған жағдайда білімді бақылау барысында ЖИ-ді пайдалану, кірме мәтінді тексеруден жалтару, ББЖ-да немесе ғылыми жарияланымда деректерді бұрмалау Университеттің Академиялық саясатына және Ішкі тәртіп қағидаларына сәйкес тәртіптік жауапкершілікке әкеп соғады.

8.8 ЖИ-ді адал пайдаланбау фактілерін Университеттің уәкілетті комиссиясы қарайды. Шешім қабылданғанға дейін білім алушыға болжамды бұзушылық туралы мәліметтер хабарланады және түсініктеме беру мүмкіндігі беріледі. Шешімге Университетте белгіленген тәртіппен шағым жасалуы мүмкін. ЖИ жүйелерін пайдалана отырып қабылданған шешімдерге байланысты дауларды бітіртуші кафедра шешімді адамның міндетті түрде қайта қарауымен қарайды.

9. ЖИ САЛАСЫНДАҒЫ ОҚЫТУ ЖӘНЕ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРДІ АРТТЫРУ

9.1 Кәсіби қызметінде ЖИ-ді қолданатын қызметкерлер машиналық оқытудың, нейрондық желілер мен тілдік модельдердің негіздерін меңгеруге, білім алушыларға ЖИ-ді қолданудың ережелері мен рұқсат етілген шектерін түсіндіре білуге, өз пәндік саласында ЖИ-ді пайдаланудың орындылығын анықтай білуге, сондай-ақ ЖИ-ді қолданудың этикалық аспектілерін түсінуге тиіс.

9.2 Білім алушылар ЖИ саласында базалық білімге ие болуға, академиялық адалдық пен авторлық құқық ережелерін білуге, ЖИ жұмысының нәтижелерін тексере білуге және деректердің қорғалуын қамтамасыз етуге тиіс. Үшінші тұлғалардың деректерін қозғайтын немесе қосымша ресурстарды талап ететін ЖИ-ді қолдану оқытушымен немесе ғылыми жетекшімен келісіледі.

9.3 ЖИ саласындағы құзыреттіліктерді дамыту мақсатында Университет:

- ЖИ-ді қолдану бойынша тренингтер мен практикалық семинарлар өткізуді;
- ПОҚ-ның біліктілігін арттыру курстарын ұйымдастыруды;
- қызметкерлер мен білім алушыларға ЖИ саласындағы мамандардың кеңес беруін;

- Білім алушылар үшін кіріспе сабақтар өткізуді;

- ПОҚ пен білім алушыларды білім беруде ЖИ-ді қолдану жөніндегі жобаларға тартуды;

- Ашықтық, жауапкершілік, құпиялылық және біржақтылық мәселелерін қоса алғанда, ЖИ-ді қолданудың этикалық аспектілеріне оқытуды қамтамасыз етеді.

	Шерхан Мұртаза атындағы Халықаралық Тараз университеті	СМЖЕ 3-9-1
	Жасанды интеллект технологияларын қолдану туралы ереже	СМЖ «Ақпараттық- техникалық, бағдарламалық қамтамасыздандыру» ҮК ҚҰ 14-2023

9.4 Білім беру бағдарламалары ЖИ-ді қолданудың салалық ерекшелігі ескеріле отырып қайта қаралады. Бейіндік емес даярлау бағыттарының білім беру бағдарламаларына ЖИ саласындағы базалық сауаттылықты және оны жауапкершілікпен қолдану дағдыларын қалыптастыруға бағытталған мазмұнды енгізу ұсынылады.

**«Цифрландыру
басқармасының басшысы**

К.С.Бейсекеева

	Шерхан Мұртаза атындағы Халықаралық Тараз университеті	СМЖЕ 3-9-1
	Жасанды интеллект технологияларын қолдану туралы ереже	СМЖ «Ақпараттық- техникалық, бағдарламалық қамтамасыздандыру» ҮК ҚҰ 14-2023

9. КЕЛІСУ ПАРАҒЫ

Қызметі	Аты-жөні	Қолы	Күні
Келісілді:			
Академиялық жұмыстар жөніндегі проректор	А.С. Кадырова		15.09.2023
«Сапаны қамтамасыз ету және аккредиттеу» басқармасының басшысы	А.С.Букутова		15.09.2023

Жасанды интеллект технологияларын қолдану туралы ереже

CMЖЕ 3-9-1

СМДЖ «Ақпараттық-техникалық, бағдарламалық қамтамасыздандыру»
ҰК ҚҰ 14-2023

10. ТАНЫСУ ПАРАҒЫ

[illegible]

	Шерхан Мұртаза атындағы Халықаралық Тараз университеті	СМЖЕ 3-9-1
	Жасанды интеллект технологияларын қолдану туралы ереже	СМЖ «Ақпараттық- техникалық, бағдарламалық қамтамасыздандыру» ҮК ҚҰ 14-2023

11. ТАРАТУ ПАРАҒЫ

р/н	Дана нөмірі	Берілген күні	Құрылымдық бөлім	Берілді (Аты-жөні, тегі, қолы)	Алды (Аты-жөні, тегі, қолы)
1	3	4	5	6	7

	Шерхан Мұртаза атындағы Халықаралық Тараз университеті	СМЖЕ 3-9-1
	Жасанды интеллект технологияларын қолдану туралы ереже	СМЖ «Ақпараттық- техникалық, бағдарламалық қамтамасыздандыру» ҮК ҚҰ 14-2023

12. ӨЗГЕРІСТЕР ЕНГІЗУ ПАРАҒЫ

р/н	Бөлім №	Парақ №	Енгізу күні	Негіздеме	Өзгерістер	Қолы
1	2	3	4	5	6	7